

AZ ASPIRANTURÁRÓL

RÉNYI ALFRÉD lev. tag
az Országos Aspirantura Bizottság titkára

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 44. sz. törvényerejű rendelete újrendszerű tudományos fokozatot létesített: a *kandidátusi fokozatot*, és létrehozta az *aspirantura* intézményét.

Mit jelent az aspirantura? Azt jelenti, hogy az egyetemet, főiskolát végzett, (vagy egy szaktudomány alapjait más úton elsajátított és a természetben kitűnt) munkás, dolgozó paraszt és értelmiségi fiatalok közül azok számára, akik a tudományos kutató munkára leginkább alkalmasak Népköztársaságunk lehetőséget nyújt, hogy három éven keresztül kiemelkedő tudósaink egyike mellett dolgozzanak, és egész idejüket szakmai tudományos képzésükre és egy magasszínvonalú tudományos értekezés elkészítésére fordíthassák. Az aspiránsok ösztöndíjban részesülnek, amely biztosítja gondtalan megélhetésüket. Szaktanulmányaik és önálló tudományos kutató munkájuk mellett az aspiránsok behatóan tanulmányozzák a marxizmus-leninizmus tanításait, azokat elsajátítják és tudományos munkájukban alkalmazzák. Az aspiráns tanulmányairól az első év végén és a harmadik év folyamán a kandidátusi elővizsgán, illetve a kandidátusi vizsgán számol be. Önálló tudományos munkájának eredményeit az aspiráns egy tudományos értekezésben, a kandidátusi disszertációban foglalja össze, amelyet az aspiráns nyilvános vitában véd meg, a legkiválóbb szakemberekből álló bizottság előtt, és ennek alapján nyeri el a kandidátusi fokozatot.

Az aspirantura intézményét Népköztársaságunk a Magyar Dolgozók Pártja kezdeményezésére, a Szovjetunió példája nyomán hozta létre. A Szovjetunióban ez az intézmény már régóta ragyogó eredménnyel működik. A Szovjetunióban jelenleg kerekén 20 000 aspiráns dolgozik és évente átlag 6000 aspiráns nyeri el magasszínvonalú tudományos munkájával a kandidátusi fokozatot. Az élenjáró szovjet tudomány legkiemelkedőbb képviselői, akadémikusok, *Sztálin*-díjasok közül igen sokan mint aspiránsok kezdték meg tudományos munkájukat. A szovjet aspiránsok disszertációinak tudományos eredményei a szovjet tudomány, a népgazdaság fejlődését viszik előbbre. A disszertációk nyilvános megvitatása a vélemények szabad harcának egyik fóruma, amely — mint arra *Sztálin* elvtárs rámutatott — a tudomány fejlődésének fontos előfeltétele. »Mindenki tudja azt« — írta *Sztálin* elvtárs »Marxizmus és nyelvtudomány« című cikkében — »hogyszemiféle tudomány sem fejlődhet és érhet el sikereket a vélemények harca, a kritika szabadsága nélkül«.

Mi a jelentősége nálunk az aspirantura bevezetésének? A szocializmus építése, kibővített 5 éves tervünk, a béke megvédéséért folyó harc fokozottabb követelményeket állítanak a magyar tudomány fejlődése elé is. Népköztársaságunk a tudományak hatalmas mértékű erkölcsi és anyagi támogatást nyújt, egymásután alakulnak hazánkban az új tudományos kutatóintézetek.

A tudományos élet területén is megvalósulóban van a tervszerűség, a Magyar Tudományos Akadémia a Párt által kitűzött célok megvalósítására mozgósítja a magyar tudósokat. Ahhoz, hogy a magyar tudomány az előtte álló nagy feladatokat sikeresen meg tudja oldani, jólképzett tudományos kutatók százaira van szükség. A tudományos utánpótlás kérdése a multban teljesen a véletlenre volt bízva, a fiatal kutatók számára a fejlődési lehetőség megteremtéséről intézményesen senki sem gondoskodott. Nyilvánvaló, hogy ez a helyzet ma már tarthatatlanná vált, nem bízhatjuk a véletlenre, hogy lesz-e elegendő tudományosan jólképzett, a néphez hű fiatal tudósunk 5 éves tervünk végére, akik az addigra felépülő tudományos intézeteinkben, laboratóriumainkban megteremtett munkalehetőségeket fel tudják használni. A legfőbb érték számunkra az ember, a tudomány területén is. Megnövekedett feladataink megoldását várjuk a magyar tudósok fiatal gárdájától, ezért kell ennek a gárdának a tervszerű kiképzéséről államilag, intézményesen gondoskodnunk. Vezető tudósaink jelenlegi túlterheltségének megszüntetése csak a tudományos káderutánpótlás biztosítása útján lehetséges. A tervszerű tudományos káderutánpótlás nálunk még szokatlan és sokan még nem értik meg, hogy ez lehetséges. A Szovjetunió példája mutatja azt, hogy ugyanúgy, mint minden más területen, a tudomány területén is, ezen belül a tudományos káderek utánpótlásának kérdésében is lehetséges, sőt nemcsak lehetséges, hanem feltétlenül szükséges és nélkülözhetetlen a szocializmus építésének korszakában az alaposan átgondolt, a jelen szükségleteit és a jövő perspektíváit szem előtt tartó tervszerű munka.

Természetesen a tudományos káderutánpótlás kérdését nem szabad mechanikusan kezelni: minden szaktudománynak megvannak a maga jellegzetességei, különleges szempontjai és követelményei. Éppen ezért az aspiránsok képzése minden esetben *egyéni* terv alapján kell, hogy történjék. Az aspiránsképzés szempontjait és módszereit alaposan, minden egyes szaktudomány speciális sajátosságainak megfelelően kell kidolgozni. Éppen ezért szükségesnek mutatkozott, hogy az aspiránsvezetők szakterületenként összeüljenek és kicseréljék tapasztalataikat, továbbá, hogy egységes álláspontot dolgozzanak ki az aspiránsok szakmai képzésére vonatkozólag. Az aspiránsképzés eredményessége döntő mértékben múlik azon, hogy az aspiránsvezetők milyen mértékben foglalkoznak rendszeresen a hozzájuk beosztott aspiránsok tudományos fejlődésével. *Sztálin* elvtárs a főiskolák tudományos munkásainak fogadásán tartott beszédében (1938. május 17-én) annak a tudománynak a felvirágzására emelte poharát, amely »rég és elismert vezetőinek nem engedi meg, hogy a tudomány áldozópapjainak, a tudomány monopolistáinak módjára önelégülten begubózzanak, amely a tudomány öreg művelői és a tudomány fiatal művelői közti szövetség értelmét, jelentőségét és mindenható erejét felfogja, amely a tudomány összes kapuit önként és készséggel kitarja országunk fiatal tudományos erői előtt, és lehetőséget ad nekik arra, hogy meghódítsák a tudomány legmagasabb csúcsát.« Az aspirantúra intézménye a tudomány elismert vezetői és fiatal művelői közti szövetség megvalósítását kell, hogy szolgálja hazánkban is.

Világosan kell látnunk azonban, hogy a szocializmus építése során nem akármilyen, hanem olyan jólképzett fiatal kutatókra van szükségünk, akik látják az összefüggést saját tudományos kutatómunkájuk és egész dolgozó népünk munkája között, akik nem merülnek el szaktudományuk szűk részletkérdéseiben hanem képesek arra, hogy kritikus szemmel mérlegeteljenek szaktudományuk elvi kérdéseit, akik nem hajlonganak szolgamódra a burzsoá tudomány előtt, hanem harcolnak az ellenség, reakciós ideológia.

az imperializmus behatolási törekvései, a kozmopolitizmus ellen a tudomány területén is. Egyszóval a néphez hű fiatal tudományos káderekre van szükségünk, akik elsajátítják a marxizmus-leninizmus tudományát. »Van egy tudományág« — mondotta *Sztálin* elvtárs — »amelynek ismerete feltétlenül kötelező minden tudományág bolsevikja számára — ez a marxista-leninista társadalomtudomány, a társadalom fejlődése törvényeiről, a proletárforradalom fejlődési törvényeiről, a szocialista építés fejlődési törvényeiről, a kommunizmus győzelméről szóló tudomány.« Ennek a tudománynak az elsajátítása előfeltétele annak, hogy aspiránsaink valóban meg tudják állni helyüket a tudománynak azokban a parancsnoki állásaiban, amelyekbe kerülni fognak. *Rákosi* elvtárs a Pártfőiskola megnyitásán 1949. október 22-én tartott beszédében rámutatott arra, hogy »a szocializmus építésének bizonyos fokán túl minden értelmiségi munka minősége úgy nő és úgy hatványozódik, ahogy benne a marxizmus-leninizmus elmélete érvényre jut és megvalósul.« *Rákosi* elvtársnak ezeket a szavait minden magyar aspiránsnak állandóan szem előtt kell tartania. Az aspiránsoknak a marxizmus-leninizmus tudományát központilag kidolgozott programmal, egyéni tanulás útján kell tanulmányozni. Az egyéni tanulás elősegítésére tanulókörök és konferenciák fognak szolgálni. A kidolgozott tananyagot az Országos Aspirantúra Bizottság fogja az összes érdekelteknek eljuttatni.

Az aspiránsoknak szakmai tanulmányaik során alaposan meg kell ismerni és el kell sajátítani a Szovjetunió élenjáró tudományának nagyszerű eredményeit. A magyar tudósok ma már minden vonalon felismerték a szovjet tudomány élenjáró voltát, azt, hogy a magyar tudomány sikeres fejlődésének előfeltétele, hogy a szovjet tudomány gazdag tapasztalatait, ragyogó eredményeit megismerjük és munkánkban felhasználjuk. A Szovjetunió felbecsülhetetlen segítséget nyújt hazánkban ezen a vonalon is: rendelkezésre bocsátja magasszínvonalú tudományos könyveit, folyóiratait, számos kiváló szovjet tudóst küldött el hozzánk, akik átadják tapasztalataikat és tanácsaikkal segítik a magyar tudomány fejlődését. Ezek a kiváló szovjet tudósok már eddig is rendkívül jelentős segítséget nyújtottak nekünk az aspirantúra megszervezésével kapcsolatban, és az Országos Aspirantúra Bizottság munkáját értékes tanácsokkal, javaslatokkal, a Szovjetunióban szerzett tapasztalataik átadásával támogatták. Igen nagy jelentősége van annak, hogy a hazánkban dolgozó szovjet tudósok vállalták, hogy aspiránsokat képeznek, és ezzel is elősegítik az új magyar tudományos kutatógárda felnevelését. Felhasználom az alkalmat, hogy az Országos Aspirantúra Bizottság nevében ezúton is köszönetet mondjak *G. N. Ampilogov, V. I. Fomin, P. I. Krajevskij, Sz. A. Kovaljov, B. Petrovskij, N. A. Pityercev, L. N. Satyernyikova* professzoroknak azért, hogy készségesen vállalkoztak felkérésünkre aspiránsok képzésére.

Ahhoz, hogy az aspiránsok alaposan megismerhessék a szovjet tudomány nagyszerű eredményeit, szükséges, hogy elsajátítsák az orosz nyelvet. Ez aspiránsaink jó munkájának egyik döntő előfeltétele. Az aspiránsok orosz nyelvtanulásának kérdését az Egyetemi Orosz Intézet segítségével sikerült megoldani. Az Orosz Intézet vállalta, hogy az aspiránsok orosz nyelvi tanfolyamainak előadójáról gondoskodik és képzésüket irányítja. Az Országos Aspirantúra Bizottság és az összes magyar aspiránsok nevében köszönetet mondok ezért az Orosz Intézetnek és igazgatójának *P. I. Krajevskij* professzornak.

Az aspiránsok szakmai képzése terén legfontosabb feladat jelenleg az aspiránsok munkatervének, továbbá az első félévre vonatkozó részletes tervének elkészítése, ennek határideje 1951. március 31. A munkaterv elkészí-

tése komoly feladatot ró az aspiránsokra és azok vezetőire egyaránt, hiszen a munkaterv az aspiráns és vezetője közös megbeszélésének eredménye kell hogy legyen. Hangsúlyozni kell ezzel kapcsolatban azt, hogy az aspiráns és az aspiránsvezető együttesen felelősek az aspiránsok eredményes munkájáért. Az aspiránsok munkatervének szakmai része az aspiráns önálló tudományos kutatómunkájának és az ahhoz közvetlenül szükséges szakmai tanulmányoknak tervén kívül tartalmaznia kell az aspiránsok általános szakmai képzésének tervét is. Feltétlenül szükséges, hogy az aspiránsok ne csak a saját kutatómunkájukkal kapcsolatos tudományos ismereteket sajátítsák el, hanem alapos és átfogó tudást szerezzenek tudományágukban és ahol szükséges más tudományágak olyan fejezeteiben, amelyek kitűzött kutató programjukhoz kapcsolódnak. Kívánatos, hogy az aspiránsok munkatervét az az intézet, amelyben az aspiráns dolgozik, intézeti értekezleten nyilvánosan megvitassa.

Az aspiranturával kapcsolatos problémák megvitatására az Országos Aspirantúra Bizottság hamarosan meg fogja hívni az aspiránsokat, és módot fog nyújtani nekik, hogy problémáikat, kívánságaikat elmondják, és oda fog hatni, hogy a felmerülő problémák mielőbb megoldást nyerjenek. Kívánatosnak látszik, hogy az aspiránsok olyan intézményekben, melyekben elegendő számban vannak, saját maguk közül bizottságot alakítsanak, amely az aspiránsok érdekeit képviselje, és kívánságaikat az illetékesek felé továbbítja.

Az aspiránsok munkájának közvetlen ellenőrzése és irányítása az aspiránsvezető feladata, azonban az aspiránsok munkáját, a munkafegyelem megtartását annak az intézménynek vezetője ellenőrzi, amely intézetben az aspiráns dolgozik, az egyetemi intézetekben dolgozó aspiránsok munkájának ellenőrzése tehát a dékán jogai és feladatai közé tartozik.

Az aspirantúra bevezetése rendkívül nagyjelentőségű lépést jelent előre a magyar tudomány fejlődésében. Az a közel száz magyar aspiráns, aki most megkezdte munkáját, munkájával a magyar tudomány fényes jövőjének megteremtésében vesz részt. Az aspiránsok kiválasztását, képzésük irányítását kormányunk a Magyar Tudományos Akadémiára bízta, amely ezt a jelentős feladatot az Országos Aspirantúra Bizottságon keresztül gyakorolja. Az Országos Aspirantúra Bizottság az aspiránsoknak és az aspiránsvezetőknek minden szükséges támogatást meg fog adni, hogy munkájukat eredményesen tudják végezni. Kétségtelen, hogy az első időben sok probléma merül fel, hiszen az aspirantúra intézményét ma még nem ismerik nálunk eléggé, szokatlan és új a legtöbbször számára. Ennek ellenére megállapíthatjuk, hogy az aspiránsvezetők és aspiránsok többsége helyesen fogta fel feladatát, és kezdte meg a munkát. Egyesek azonban nem értették meg az aspirantúra jelentőségét. Ezek felvilágosítása, tájékoztatása azért is fontos, mert a reakció sem alszik: már az aspiránsok felvételénél is igyekezett zavart kelteni, igyekezett elriasztani az aspiránsnak jelentkező munkás és paraszt fiatalokat azért, hogy rémhíreket költött a »magas követelményekről« és más eszközökkel. Nehézséget jelent az is, hogy egyes üzemekben, hivatalokban nem akarták elengedni az aspiránsnak felvett fiatalokat előző állásukból, arra való hivatkozással, hogy nélkülözhetetlenek. Természetesen voltak olyan esetek, ahol ez valóban indokolt volt: ilyen esetekben az Országos Aspirantúra Bizottság el is állott az illetőnek aspiránssá való felvételétől, vagy hozzájárult, hogy eddigi állásának megtartása mellett vegyen részt az aspirantúrában. Azonban ezzel kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet *Rákosi* elvtárs szavaira, aki arra intett minket, hogy ne együk meg a jövőnket; márpedig ha pillanatnyi nehézségek miatt nem engedjük el a tehetséges fiatalokat

aspiránsnak, vagy ha adminisztratív, nem tudományos munkával túlhalmozzuk és nem hagyjuk őket fejlődni, ezzel nem enyhítjük, hanem állandósítjuk a káderhiányt, ezáltal egy mai verébért lemondunk egy holnapi tüzokról.

Akadnak olyanok is az aspiránsok között, akik nem értették meg, hogy milyen nagy áldozatot jelent dolgozó népünk részéről, hogy biztosítja számukra azt, hogy gondtalanul, teljes erejükkel tudományos fejlődésükön, továbbképzésükön dolgozhassanak. Ezek elfelejtik azt, hogy milyen volt a fiatal kutatók helyzete a felszabadulás előtt, mikor hosszú éveken keresztül díjtalan »állásokban« vagy teljesen állás nélkül tengődtek a fiatal kutatók, és alkalmi munkával voltak kénytelenek magukat fenntartani, vagy tudásukat aprópénzre kényszerültek váltani, és le kellett mondaniok arról, hogy továbbképezhessék magukat. Aspiránsainknak világosan kell látniok, hogy milyen nagy kitüntetést jelent az, hogy az elsők között úttörőkként vehetnek részt az aspiranturában, és fegyelmezett, kitartó áldozatkész jó munkával kell törekedniök arra, hogy ezt a kitüntetést, azt a nagy segítséget, amelyet Népköztársaságunk nekik nyújt, azt az előlegezett bizalmat, amelyet aspiránsná való felvételük jelent, becsülettel kiérdemeljék, és minden erejüket arra összpontosítsák, hogy méltók legyenek dolgozó népünk bizalmára. Az Országos Aspirantura Bizottság minden rendelkezésére álló eszközzel segítséget fog nyújtani az aspiránsoknak és vezetőiknek, eredményes munkájukhoz.